

УДК: 94(477):32+929+061.23:06.023.6+008(477)(045)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.04.1143>

НЕЗЛАМНИЙ ГЕНЕТИЧНИЙ КОД УКРАЇНЦІВ (НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ІРЕНИ БАЧИНСЬКОЇ-ЧАБАН)

Галина СТЕЛЬМАЩУК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5607-4936>

докторка мистецтвознавства, професор,
дійсна член-академік Національної академії мистецтв
України, професор, Волинський національний
університет імені Лесі Українки, кафедра дизайну,
проспект Волі, 13, 43025, м. Луцьк, Україна,
e-mail: g_stelm@ukr.net

Halyna STELMASHCHUK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5607-4936>

Doctor of Art History, Professor, Academician
of the National Academy of Arts of Ukraine,
Professor of the Department of Design
of the Lesya Ukrainka Volyn National University,
13, Voli Avenue, 43025, Lutsk, Ukraine,
e-mail: g_stelm@ukr.net

THE UNBREAKABLE GENETIC CODE OF UKRAINIANS (BASED ON THE LIFE PATH OF IRENA BACHINSKA-CHABAN)

Стаття присвячена діяльності Ірени Бачинської-Чабан — з роду Бачинських, гербу Сас Драг. Висвітлено її життя і долю як однієї з шляхетської родини в умовах тоталітарного радянського режиму. Розкрито її змагання за Незалежну Україну, спочатку в Україні — Ірена була однією із перших членкинь Української Гельсінської Спілки, засновницею філії УГС у м. Стрий, інших рухів, організованих у м. Стрий та Львові. До її помешкання часто приїздили звільнені з таборів політ'язні, зокрема і відомий політик Вячеслав Чорновіл, якому допомагала у випуску журналу «Український Вісник», а також у розповсюдженні матеріалів Вісника. Разом з іншими членами УГС допомагали Вячеславу Чорновілу добиратися до місця зустрічей з громадськістю. Від 1989 продовжувала активну діяльність на допомогу Україні зі США, куди п. Ірена змушена була виїхати на операцію та лікування.

Мета статті — розкрити діяльність Ірени Бачинської-Чабан, яка з гідністю, упродовж свого життя, відстоювала ідеї свого Роду — утворення Самостійної Соборної України, утверджувати їх, всіляко допомагати становленню і розвитку Незалежної України.

Методологічну основу дослідження становить комплексний науковий підхід, що включає поєднання хронологічного, біографічного, культурно-історичного та джерелознавчого аналізу.

Ключові слова: Стрий, родина Бачинських, Ірена Бачинська-Чабан, В. Чорновіл, «Український вісник», політ'язні.

The article is devoted to the activities of Irena Bachynska-Chaban, from the Bachynsky family, coat of arms Sas Drag. Her life and fate as a representative of a noble family under the totalitarian Soviet regime are highlighted. Her struggle for an Independent Ukraine is revealed: initially in Ukraine — Irena was one of the first members of the Ukrainian Helsinki Union and the founder of the UHS branch in Stryi, as well as of other movements organized in Stryi and Lviv. Political prisoners released from camps found shelter in her apartment, in particular the famous politician Vyacheslav Chornovil, whom she helped in publishing the magazine «Ukrainian Herald» and in distributing its materials. Together with other members of the UHS, they helped Vyacheslav Chornovil travel to meetings with the public. Since 1989, she continued her active work in aid of Ukraine from the USA, where Ms. Irena was forced to go for surgery and treatment.

The purpose of the article is to reveal the activities of Irena Bachynska-Chaban, who, with dignity, throughout her life, defended the ideas of her family — the formation of an Independent Soborna Ukraine — affirmed them and helped in every way the formation and development of Independent Ukraine.

The methodological basis of the study is a comprehensive scientific approach, which includes a combination of chronological, biographical, cultural-historical, and source analysis.

Keywords: Stryi, Bachynsky family, Irena Bachynska-Chaban, V. Chornovil, «Ukrainian Herald», political prisoners.

Вступ. *Актуальність дослідження.* Сьогодні на захоплених українських землях російські окупанти нищать україномовні книги, підручники, пам'ятки, традиційну культуру. Силовими методами нав'язують «русский язык». Простежуються паралелі, які потрібно висвітлювати і доносити до молоді, особливо до тимчасово переселених наших громадян зі сходу і півдня України у західну частину України, бо вони не знають, що творили советські окупанти коли західну частину України «визволяли» у 1939 році.

Стаття написана за допомогою спілкування з сином п. Ірени Тарасом Чабаном, який у юному віці часто допомагав матері, а також на матеріалах домашнього архіву Ірени Бачинської-Чабан (іл. 1). Фотографії з домашнього архіву Ірени Чабан публікуються вперше. У спілкуванні з пані Іреною вона скромно зауважувала, щоби писати не стільки про неї, як про людей, яких вона знала, бо вони цього більше заслуговують.

Мета статті — розкрити діяльність Ірени Бачинської-Чабан, яка з гідністю, упродовж сво-

го життя, відстоювала ідеї свого Роду — утворення Самостійної Соборної України, утверджувати їх, всіляко допомагати становленню і розвитку Незалежної України.

Методологічну основу дослідження становить комплексний науковий підхід, що включає поєднання хронологічного, біографічного, культурно-історичного та джерелознавчого аналізу.

Основна частина. Російський імперський режим упродовж понад 300 років нищив українських князів, гетьманів, шляхту, українську еліту. Але українські гени, український дух не вдалося вбити. З покоління в покоління з рідної матінки землі проростали нові герої, дипломати, громадські діячі, промисловці, письменники і поети, митці. До таких нескорених родів належить рід Бачинських. З цього роду походить Ірена Бачинська-Чабан — громадська і політична діячка, педагог, патріотка України, членкиня Союзу Українок Америки з 1989 (голова 83-го Відділу СУА у Нью-Йорку (1993—1997, 2003—2008); членкиня НТШ (з 1999); членкиня Українського Музею в Нью-Йорку (з 2000 року); членкиня Національної Співки журналістів України (2004); Почесна членкиня Союзу Українок (2005).

Ірена Бачинська-Чабан народилася 18 вересня 1936 у м. Стрию, на Львівщині. Її дитинство було не легким. Донька дивізійника не могла розраховувати на спокійне життя за тоталітарного радянського режиму. Ірена знала свого тата лише шість років. Тато — Роман Бачинський, офіцер дивізії «Галичина» — був важко поранений у бою під Бродами та разом з інтернованими дивізійниками перебував у таборі в Італії, а у 1947 році він не міг повернутися в Україну, як борець за вільну Україну, і дістав можливість емігрувати у США, де продовжував і далі активно змагатися за Україну. Ірену виховувала бабуса Іванна Бачинська і дідусь о. Іван Бачинський, які дуже її любили.

Рід Бачинських (герб [Сас](#) (Drag) — один із найчисленніших шляхетських гербів, що об'єднував переважну більшість руської (української) шляхти в Галичині (Червоній Русі). Герб символізує віру, успіх та прагнення до мети: золотий півмісяць, дві зірки та стріла в синьому або червоному полі. Представники роду Сас відігравали важливу роль у політичному, церковному та культурному житті, зокрема до цього гербу належав Митрополит [Андрей Шептиць-](#)

Іл. 1. Ірена Чабан. З родинного архіву Ірени Чабан

кий, співачка Соломія Крушельницька, письменниця Ольга Кобилянська, письменник Іван Франко, рід Крушельницьких та ін.

Рід Ірени Чабан Бачинські — це високосанні релігійні діячі, священники, політичні та громадські діячі, дипломати, письменники, перекладачі, митці. Доктор отець-мітрат (носій найвищої церковної нагороди — *митри*) Олександр Гаврілович Бачинський, (прізвище також Лешкович-Бачинський) шляхетського гербу «Сас». — український церковний діяч, богослов, педагог, письменник, видавець, перекладач, доктор богослов'я, батько Юліана Бачинського. Нагороджений папським хрестом «*Pro Ecclesia et Pontifice*» (1889), Отець-мітрат Олександр Бачинський тривалий час був правою рукою Андрея Шептицького (іл. 2).

Син Олександра Бачинського — Юліан Олександрович Бачинський — український політичний і громадський діяч, публіцист, член Української радикальної партії, а від 1899 року — Української соціал-демократичної партії, дипломат, представник шляхетного роду гербу Сас Драг. Юліан Бачинський був автором книги «Україна Irredenta» («Україна уярмлена»), написаної у 1895 році, в якій уперше обґрунтував потребу незалежності України. У 1934 році його заарештували радянські спецслужби і засудили до 10 років таборів за нібито організацію підпільної мережі ОУН на території УРСР. В'язень Соловків Юліан Бачинський загинув 6 червня 1940 р. (іл. 3).

Ірена Бачинська здобула медичну і музично-педагогічну освіту. Після закінчення Київського державного вищого музичного училища ім. Р.М. Глієра у 1976 р. працювала викладачкою музики в Будинку вчителя (м. Стрий) та Культосвітнього училища (м. Самбір). Керувала хоровим колективом у с. Гірське Миколаївського району на Львівщині; мала великий вплив на молодь, плакаючи в ній патріотичні почуття. Її постійно переслідували думки про батька, У той час вона дізналася, що батько живий і мешкає у США. Він надсилав листи і розшукував свого батька-священника і доньку Ірену. У КДБ її біографію знали (і про діда-священника, і про батька-дивізійника), і за нею, як і за багатьма тоді, пильно стежили.

Ірена знала про свою серйозну серцеву хворобу. Лікарі ставили невтішний діагноз і давали 5 років

Іл. 2. Олександр Бачинський з родиною. З родинного архіву Ірени Чабан

Іл. 3. Юліан Бачинський. З родинного архіву Ірени Чабан

життя. Від сестри з Америки вже надходив четвертий виклик на лікування. Вона намагалася цим скористатися, але отримати візу патріотичній людині із «заплямованою біографією» було складно. Складно ще й тому, що оформлення закордонного паспорта неминуче вело до спілкування з КДБ, а воно могло бути різним — схиляння до співпраці, залякування. І лише після п'ятого виклику від сестри, у 1988 році, Ірену відпустили на лікування. Тому Ірена Чабан майже до розвалу СРСР залишалася в Україні.

У 1970-ті й до кінця 1980-х років Ірена відкрито включилася у боротьбу за незалежну Україну.

Іл. 4. Редакція журналу «Нове життя». Ірена Чабан з В'ячеславом Чорноволом. З родинного архіву Ірени Чабан

Ірена Чабан брала активну участь у Літературно-мистецькому об'єднанні «Хвилі Стрия» — осередку (відомий своїми національно-культурними ініціативами), що став важливим інтелектуальним і мистецьким майданчиком регіону.

Була членкинею у створеному в Стрию «Клубу вишивальниць», організованому патріотично налаштованими жінками. Свої бунтарські погляди вишивальниці висловлювали назвами творів. Представлені у Києві роботи Ірени Чабан мали сміливі на той час назви — «Гомоніла Україна», «Княжна».

Ірена Чабан стала також співзасновницею дискусійного клубу «Аргумент» у Стрию, виступала на мітингах та зустрічах з громадою. Вона була однією з перших членкинь Української Гельсінської Спілки, однією із засновниць філії УГС у м. Стрий. Знаючи, що за нею пильно стежать і погрожують розправою з дітьми, ризикуючи свободою, а може і життям, вона перетворила квартиру на місце зустрічей і тимчасовий прихисток для тих, хто відбавав заслання і після повернення не мав де притулити голову.

До її помешкання приїздили колишні засуджені як «бандерівці», зокрема Дидик Галина Томівна — діячка ОУН, референтка підпільного Українського Червоного Хреста, зв'язкова і довірена особа Романа Шухевича. Галині Дидик не дозволяли приїздити у західні області України, хоч вона народилася на Тернопільщині. Під час одного з приїздів до Стрия Ірена з сином Тарасом, щоб сховати її від міліції, відвезли Галину до їхньої родички — Івонні Омелянівни Блажкевич, знаної української дитячої

письменниці, поетки, громадської діячки та педагогині, також переслідуваної за українську діяльність, у с. Денисів Тернопільської області. Але через кілька тижнів спецслужби знайшли Галину Дидик і відвезли до Христинівки на Черкащині, де їй дозволили мешкати. Невелику квартиру для неї придбали захисні міжнародні організації. Але й там вона не мала спокою від ворогів: у вікно квартири прилетів камінь із запискою із погрозою розправи. Галина Дидик мала хворе серце, потрапила до Христинівської лікарні і померла.

До Ірени приїздила також, після повернення із заслання, Ольга Фаустинівна Ільків — зв'язкова головнокомандувача УПА Романа Шухевича, поетка, членкиня Всеукраїнського об'єднання «Свобода» та Львівського крайового братства ветеранів національно-визвольної боротьби.

У помешканні Ірени мав окрему кімнату В'ячеслав Чорновіл. З метою конспірації він мав кілька місць перебування і помічників, які часто навіть не знали один одного. У Стрию таким помешканням була квартира Ірени Чабан, у Львові — квартира Ганни Садовської, де гуртувалася національно свідомою молодь. Як і львівська молодь, Ірена сприяла у виданні відновленого журналу «Український вісник» (1987—1988 рр.), набирила тексти на друкарській машинці. До В'ячеслава Чорновола в помешкання Ірени Чабан приїздили на зустрічі та обговорення планів боротьби Михайло Горинь, Іван Гель, Зеновій Красівський, Василь Барладяну та ін. В одній статті неможливо назвати всіх політичних в'язнів радянського тоталітарного режиму, які приїздили на зустріч з В. Чорноволом до помешкання Ірени Чабан.

З 1988 року в Ірени Бачинської-Чабан розпочався американський період її життя. У 1988 році її таки випустили на лікування до США. Ірену запросила мешкати у неї Надія Світлична — українська правозахисниця, дисидентка, журналістка, членкиня закордонного представництва УГС, молодша сестра Івана Світличного (іл. 4). Вона познайомила Ірену з українським доктором Богдаром Ворохом. Він домовився, щоб Ірені зробили операцію на серці. Операція коштувала сто тисяч доларів. Ірену врятували і коштів з неї не вимагали. Тобто завдяки Богдару Вороху, який врятував її життя і якому вона надзвичайно вдячна, операція для неї була безкоштовною.

В Україну вона вже не повернулася, бо потрібен був постійний нагляд лікарів.

У США в Ірени Чабан розпочався другий період надзвичайно активного життя: вона одразу включилася у роботу, що наближала Україну до здобуття незалежності.

Будучи закордонною представницею УГС та Комітету захисту Української Католицької Церкви, за посередництва Товариства «Свята Софія» і професора Леоніда Рудницького, за дорученням В'ячеслава Чорновола та голови комітету УКЦ Івана Геля, вона передавала інформацію про події в Україні для публікацій у США. З Іваном Гелем могли спілкуватися ночами — бо коли в Україні ніч, то в Америці день. На зібраннях української громади у США Ірена інформувала про політичну і релігійну ситуацію в Україні, сприяла цілеспрямованій допомозі Українській Гельсінській Спілці, Комітету захисту Української Католицької Церкви та колишнім в'язням ГУЛАГу.

1989 року на Установчих зборах Львівської філії УГС за активну роботу Ірена була обрана членом Координаційної Ради Спілки. Її активність і відданість справі боротьби за вільну Україну вражають. Того ж року вона стала членкинею і однією із засновниць Ініціативного комітету Всеукраїнського мирянського комітету оборони релігії в Україні (голова — Р. Андрушків). Співпрацювала з Патріархальним товариством (голова — Р. Гайда). За сприяння Патріархального товариства у Нью-Йорку, на прохання Івана Геля, до Львова передали 40 фелонів, комп'ютерну техніку, гучномовці та мікрофони, необхідні на мітингах. Згодом Патріархальне товариство було переведено до Вашингтона.

1990 року Ірена Чабан стала головним редактором журналу Союзу Українок Америки «Наше Життя» (Our Life) і очолювала його 19 років (іл. 5). У журналі публікували статті, що відображали життя української громади у США, а також твори окремих авторів-дисидентів, невідомі твори класиків української літератури, сучасних письменників, політиків, етнологів з України. Ірена Чабан тісно працювала з українськими політичними діячами та представниками української культури, які приїздили до Нью-Йорка (іл. 6).

Того ж 1990 року Ірена Чабан стала співзасновницею, а згодом членкинею Екзекутиви (референт пре-

Іл. 5. Зліва: Ольга Горинь, Ніна Строката, Ірена Чабан, Надія Світлична. З родинного архіву Ірени Чабан

Іл. 6. Делегація з України у Нью-Йорку. Сидять: Ірена Чабан, Дмитро Павличко, Атена Пашко, В'ячеслав Чорновіл і н/н. З родинного архіву Ірени Чабан

си) комітету «Народного Фонду Допомоги Україні» в Джерзі-Ситі (голова — Т. Гунчак). З того ж року вона є членкинею і засновницею Ради директорів «Americans for Freedom and Democracy in Ukraine» (АДУ, голова — М. Герець). Життя Ірени Чабан надзвичайно насичене громадською роботою.

2000 року вона стає заступницею голови Крайового комітету з відзначення 50-ліття смерті генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича; є ініціатором і організатором акції Союзу Українок Америки «Молоко і булочка наймолодшим школярам України» (2000—2008); 2004 року була офіційною спостерігачкою на виборах Президента України (закордон-

Іл. 7. Мати Степана Чарнецького, дружина о. Чарнецького, прапрабабуся Ірени Чабан. З родинного архіву Ірени Чабан

Іл. 8. Сестра Степана Чарнецького, дружина о. Михайла Ганкевича — Євгенія Чарнецька-Ганкевич — прабабуся Ірени Чабан. З родинного архіву Ірени Чабан

на виборча дільниця № 94, Нью-Йорк); 2008 року обрана членом Ради директорів Федеральної кредитової кооперативи «Самопоміч» (Нью-Йорк); з

2014 року — голова Закордонного представництва Ветеранського об'єднання Української Гельсінської Спілки (голова — О. Шевченко); з 2016 року — закордонний представник Громадської ради «Святий Юр». В усіх організаціях, до яких її обирали, вона активно й чесно виконувала свої обов'язки.

Ірена Чабан — ініціаторка видання книги спогадів про Степана Чарнецького (Мориквас Н. «Меланхолія Степана Чарнецького». — Львів, 2005). Степан Чарнецький (1881—1944) — поет, фейлетоніст, театральний діяч і критик, автор патріотичного гімну Українських Січових Стрільців «Ой, у лузі червона калина похилилася...». Мати Степана Чарнецького, дружина о. Чарнецького, є прапрабабусею Ірени Чабан (іл. 7). Сестра Степана Чарнецького — Євгенія Чарнецька-Ганкевич, дружина о. Михайла Ганкевича, — прабабуся Ірени Чабан (іл. 8).

Ірена Бачинська-Чабан є також ініціаторкою видання книги спогадів про Галину Дидик (Панченко О. «Зв'язкова генерала Галина Дидик... На жаль, і я жива...». — Лохвиця, 2007). Вона авторка проекту вперше публікованих листів Лесі Українки.

Разом з Головою СУА Іриною Куровицькою вони приїздили на Майдан з грошовою допомогою від Союзу Українок Америки. Із здобуттям Україною незалежності пані Ірена часто приїздила до Львова — привітна, усміхнена, доброзичлива, вона намагалася допомогти багатьом знайомим. На початку 1990-х це були значні кошти і суттєва допомога для виживання. Пані Ірена дуже дбайливо ставилася до родинних речей. Попри обшуки, вона зберегла архів, який згодом упорядкувала.

Ірена Чабан стала фундаторкою, ініціаторкою і розробницею концепції створення Кімнати-музею о. Олександра Бачинського у Львівській духовній семінарії Святого Духа. В музеї експонуються особисті речі о. Олександра Бачинського та фотографії родини. З батьком Ірені так і не довелося зустрітися — він відійшов у вічність 1976 року.

Одружена з Теодозієм Чабаном — політичним в'язнем і громадським діячем на Стрийщині.

У будинку батьків Теодозія Чабана була криївка. У ньому провідники визвольного руху часто проводили засідання. Зі слів стрийчан, там навіть бував Роман Шухевич. Викрити крийку спецслужбам не вдалося, але коли одного разу в будинок прийшли упів-

ці, кадебістам вдалося їх вистежити. Матір і батька Теодозія заарештували. Через кілька днів прийшли до школи і 14-літнього сина також заарештували. В таборах ГУЛАГу він відбув сім років. У західних областях України під час радянської окупації така доля спіткала багатьох українців.

Коли мова йде про рід Бачинських, Ірена Чабан каже, що рід — це Божий дар. В одній статті неможливо навіть згадати всіх представників свого роду. Були і художники: зокрема, у генетичному родовому дереві Бачинських був Ярослав Стадник зі США (іл. 9). Його мама Ірена, з роду Бачинських, мала хист до малювання і брала участь у відновленні іконостаса в церкві у Тернополі. Брат Ірени (матері Я. Стадника) — Северин Борачок — також був відомим художником у США. Разом із братом-живописцем Михайлом у 1927 році вони створили краєзнавчий музей у Тербовлі.

Зі слів Ірени Чабан, у житті їхнього родоводу немає ніякого героїзму — робили те, що могли, і своєю громадянською позицією допомагали зберегти Україну як уміли. Сьогодні герої — ті, що відстоюють Україну від російської навали на фронті і в тилу.

Висновки. Отже, у цій статті авторка подала ескізно лише окремі факти зазначеного розлогого, надзвичайно цінного для України родоводу. Гене-

Іл. 9. Митець Ярослав Стадник з дружиною і авторкою статті Галиною Стельмашук. З архіву Галини Стельмашук

тичне родове дерево Бачинських ще чекає на свого дослідника.

В усі часи — російська імперія, згодом тоталітарний режим Радянського Союзу, а тепер фашистський режим росії — намагалися фізично знищити, стерти з пам'яті українців наших князів, українську шляхту (а тепер і всіх українців): вцілілих виганяли до Сибіру на лісоповали, не давали змоги повернутися після заслання до міст, де вони мали маєтки, — замість маєтків залишалися підвали. Але гени (український код) пробиваються крізь віки і є нездоланими та незнищенними.

Received: 07.07.2026

Accepted: 14.07.2026

Published: 23.09.2026